

PREDLOGI ZVEZE AKTIVOV SVETOV STARŠEV SLOVENIJE (ZASSS): »ZA PRIHODNJI RAZVOJ SLOVENSKEGA ŠOLSTVA«

V ZASSS delujemo predstavniki svetov staršev 250 osnovnih šol iz vse Slovenije, povezani v 17 regionalnih aktivov.¹ Odkar smo 8. junija 2011 v prostorih Ministrstva za šolstvo in šport na podlagi 66. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ustanovili ZASSS, se **zavzemamo za kakovostno šolo**, ki:

» ... mora temeljiti na sodelovanju učiteljev, učencev in staršev. Prav tako je lahko kakovostno vzgojno okolje le plod sodelovanja med strokovnimi delavci, predstavniki šolskih oblasti in starši, zato želimo soustvarjati šolski prostor, v katerem bomo skupaj rasli v znanju, spoštovanju in sodelovanju.« (Iz ustanovne listine ZASSS.²)

V ta namen že vsa leta spremljamo – predvsem z vidika staršev – dogajanje v slovenskih osnovnih šolah, izvajamo srečanja, izobraževanja, delavnice, se posvetujemo in delimo izkušnje z dobrimi praksami. Na podlagi tega dela in z željo pozitivno vplivati na prihodnji razvoj slovenskega šolstva smo pripravili ta poziv.

Naša splošna ugotovitev je, da so na naših šolah dobri, predani in **zavzeti učitelji, ki smo jim zelo hvaležni za njihovo delo v dobro naših otrok**. Znanje, ki ga naši otroci pridobijo, je po objektivnih zunanjih raziskavah sodeč dobro. V primerjavi s šolskimi sistemi v Evropi imamo v Sloveniji relativno dobro delujoč sistem jutranjega varstva, subvencionirane prehrane po šolah, podaljšanega bivanja.

Ima pa slovenski šolski sistem tudi pomanjkljivosti, ki nas skrbijo. Kot starši otrok, za katere prihodnost nam gre, **opozarjamo na pomanjkljivosti in predlagamo izboljšave. Treba bi bilo:**

- 1. urediti učne načrte,**
- 2. vzpostaviti sistem zagotavljanja kakovosti v osnovni šoli,**
- 3. zagotoviti stabilno in celovito učbeniško politiko,**
- 4. okrepiti vzgojno vlogo šole,**
- 5. zagotoviti pravočasno obravnavo in enotne kriterije za otroke s posebnimi potrebami,**
- 6. uravnotežiti upravljanje osnovnih šol (3 × 3),**
- 7. okrepiti partnersko vlogo staršev v šolskem sistemu.**

Glede na to, da se predstavljene težave, ki jih obravnavamo v nadaljevanju, pojavljajo že dalj časa, na posameznih področjih celo tako dolgo, da so se že **menjale generacije otrok** v osnovni šoli, pričakujemo, da stroka in politika v čim krajšem času najdeta ustrezne rešitve. Ocenjujemo, da so posamezne rešitve pripravljene že tako daleč, da jih je mogoče izvesti v dveh letih. Ob sodelovanju vseh pristojnih in že izkazani aktivni vlogi nas staršev je marsikaj izvedljivo že prej.

Za uvedbo in delovanje dobrega šolskega sistema, ki bo namenjen predvsem koristim otrok, smo odgovorni vsi: politika, državna uprava, stroka, ravnatelji in učitelji, starši ter njihovi šolarji. Na vprašanje, ali je šolski sistem dober ali slab, stoji ali pade družba kot celota.

Zato se na vse deležnike v državi, ki imajo vsak svoj del odgovornosti za šolski sistem, obračamo s pozivom in zahtevo: **zagotovimo šoli na Slovenskem stabilne in kakovostne razmere za delovanje!**

Naši otroci, njihovi učitelji in starši si to zaslužimo.

Predsednik ZASSS: dr. Anton Meden

Ljubljana, 24. april 2018

¹ <http://www.zasss.si/predstavitev/zemljevid.html>

² <http://www.zasss.si/documents/Ustanovna%20listina%20ZASSS%20samo%20besedilo.pdf>

1. PREUREDITEV UČNIH NAČRTOV

V javnosti velikokrat ugotavljamo, da so učni načrti v osnovnih šolah medpredmetno in vertikalno **neuskklajeni in preobloženi s faktografijo ter prezahtevni za določeno starost učencev**. Taka mnenja in izkušnje izražajo tako starši kot učitelji, neredko tudi politika in stroka. Obravnavali smo jih tudi na enem od naših posvetovanj leta 2012.³

Vsebina učnih načrtov pogojuje (preveč) storilnostno naravnost slovenske šole. Starši sicer prevzemamo svoj del odgovornosti za vzgojo in izobraževanje svojih otrok in se v veliki večini trudimo, da otroke vzgajamo za pošteno delo v šoli in za spoštovanje učiteljev, vendar opažamo, da se **pri otrocih povečuje negativen odnos do šole**. Ta opažanja se ujemajo tudi z nekaterimi raziskavami (na primer PISA 2015). To nas zelo skrbi.

Ugotavljamo tudi, da šole veliko pozornosti namenjajo delu z nadarjenimi učenci in delu z učenci z različnimi učnimi težavami, ob tem pa nemalokrat **izostane krepitev talentov otrok, ki ne izstopajo**. Tudi to je lahko eden od vidikov (ne)pravičnosti našega šolskega sistema, ki ga obravnava nedavna raziskava Državnega izpitnega centra: »Za večjo pravičnost šolskega sistema«.⁴

Ena od ugotovitev te raziskave je tudi, da je uspešnost otrok v šoli v veliki meri odvisna od domačega okolja. To se ujema z opažanji številnih staršev, da **otroci dobijo domačo nalogo, ki je ne razumejo ali ne zmorejo rešiti sami**. Pogosto niti starši ne morejo pomagati (primer so naloge za učenje tujega jezika, razni naravoslovni preizkusi s pripomočki, ki jih doma ni).

Velik vpliv socialno-ekonomskega statusa otrokove družine na učne dosežke nakazuje, da šola premalo naredi za omogočanje enakih možnosti.

V ZASSS zato pričakujemo, da bo pristojno ministrstvo takoj po začetku naslednjega mandata odprlo široko razpravo, v kateri bomo zajeli mnenja in argumente strokovnjakov iz teorije in predvsem iz prakse, pa tudi staršev in drugih deležnikov (na primer gospodarstva), ki so v stiku z učenci. Nameni te razprave bi bili predvsem:

- jasen in tehten (utemeljen) odgovor na to, koliko držijo zgoraj navedene trditve o neprimernosti učnih načrtov in o pretirani storilnostni naravnosti šole,
- široko podprt dogovor o **nadaljnem razvoju učnih načrtov**, ki bo zagotavljal trajen in kakovosten razvoj slovenskega šolstva
- in dogovor o ukrepih za zagotovitev **enakih možnosti** za doseganje izobraževalnih rezultatov za vse otroke.

Po razpravi pričakujemo skrbno načrtovanje izboljšav in dejansko uresničitve sprejetih zavez.

2. UVEDBA SISTEMA ZAGOTAVLJANJA KAKOVOSTI V OSNOVNI ŠOLI

Za kakovostno šolo je ključna uvedba sistema za zagotavljanje kakovosti. V zvezi s tem v ZASSS ugotavljamo, da v Sloveniji **nimamo vzpostavljenega celovitega in enotnega sistema spremljanja in zagotavljanja kakovosti v osnovni šoli**.

Zato se zavzemamo, da se čim prej:

- uvede celovit, enoten in **ne prezapleten** transparenten sistem, v katerega bodo vključene samoevalvacija, notranja evalvacija in zunanja evalvacija s povratnimi zankami na vseh ravneh za ukrepanje in nagrajevanje, kar bi zagotavljalo odpravo pomanjkljivosti in večanje kakovosti;⁵

³ <http://www.zasss.si/documents/Okroznica-2012-1.pdf>

⁴ <https://www.ric.si/mma/za%20vecjo%20%20pravicnost%20%20solskega%20sistema/2017120508420787/>

⁵ <http://www.zasss.si/ds/Q/dokumenti/DSQ%20zakaj%20kaj%20kako.pdf>,

<http://www.zasss.si/ds/Q/dokumenti/Pogled%20starsev%20na%20kakovost%20v%20soli.pdf>

- v sistemu zunanjega nadzora opredeli vlogi Zavoda RS za šolstvo in šolske inšpekcije; zagotoviti bi bilo treba **redne spremljave ter upoštevanje ugotovitev za izboljšavo kakovosti**, ne le izredne nadzore dela šol;
- okrepi **odgovornost in opolnomoči posameznega ravnatelja in učitelja** za največjo kakovost lastnega dela,
- zagotovi mehanizme, ki bi omogočali ukrepanje v primeru izkazane slabe kakovosti,
- opredeli vloga vseh deležnikov, vključno s starši in učenci.

Odgovornost za uvedbo in izvajanje celovitega sistema za zagotavljanje kakovosti na sistemski ravni mora biti na pristojnem ministru in njegovi ekipi, odgovornost za izvedbo vseh evalvacij pa na ravnatelju.

Starši bi morali biti enakovreden partner pri oblikovanju modela za zagotavljanje kakovosti na sistemski ravni in pri spremljanju njegovega izvajanja.

3. ZAGOTAVLJANJE STABILNE IN CELOVITE UČBENIŠKE POLITIKE

Delovna skupina, ki jo je imenoval minister, pristojen za šolstvo, je leta 2010 ugotovila, da so učna gradiva v Sloveniji **preobsežna, prezahtevna, preštevilna, pretežka in predraga (5P)**.

Od takrat do leta 2017 so na pristojnem ministrstvu delovale različne delovne skupine za ureditev tega področja (vsak od ministrov jih je imenoval na novo), v katerih je tudi ZASSS imela svojega predstavnika.

S prekinitvijo dela zadnje delovne skupine in s spremembo *Pravilnika o upravljanju učbeniških skladov* pa večina problemov 5P ni bila odpravljena, zato je nujno treba **nadaljevati proces urejanja učbeniške politike**.

Treba je zagotoviti kakovostna učna gradiva za razumno ceno. Pri tem ocenjujemo, da je Slovenija sposobna zagotoviti proračunsko financiranje vseh učnih gradiv, ki so potrebna v osnovni šoli. S tem bi tudi začeli krčiti delež stroškov šolanja osnovnošolcev, ki ga plačujemo starši. Ta po podatkih SURS v zadnjih letih **narašča in s približno 10 % uvršča slovenske starše na peto mesto med evropskimi državami**.⁶ V ZASSS pričakujemo, da bo prihodnja vlada poskrbela za zmanjševanje tega deleža.

V ZASSS smo formulirali smernice urejanja učbeniške politike⁷, ki še vedno ostajajo aktualne:

- **učbeniška politika mora biti dolgoročno stabilna in celovita** (zajeti mora tako tehnično vprašanje oskrbe z učbeniki kot strokovno vprašanje vsebine in kakovosti učbenikov),
- oblikovati jo je treba **vzporedno z oblikovanjem ustrežnejših učnih načrtov**,
- ministrstvo, pristojno za šolstvo, mora pri tej politiki igrati aktivnejšo vlogo,
- definirati je treba **kazalnike kakovosti učnih gradiv**
- in vzpostaviti od založnikov neodvisen **sistem recenzije učnih gradiv**.

4. OKREPITEV VZGOJNE VLOGE ŠOLE

Učenci so večji del aktivnega dela dneva v šoli, kjer se srečujejo otroci iz različnih okolij. Nekateri imajo vse možnosti za optimalen razvoj, drugim domače okolje ne zagotavlja primerne spodbude ali podpore pri odraščanju. Šola ima lahko vključujočo družbeno vlogo in vzgojno funkcijo.

⁶ http://www.zasss.si/press/2015_16/financiranje.html#slika2

⁷ <http://www.zasss.si/ds/UG/dokumenti/UCNA%20GRADIVA%20V%20SLOVENSКИH%20SOLAH%20-%20Pogled%20starsev.pdf>

Pozitivno je, da je vzgojni načrt šole obvezen del šolske dokumentacije in da se v šolah izvajajo različne preventivne in vzgojne dejavnosti, kot so svetovanje, nagrajevanje in priznanja, vzgojni ukrepi.

Opazamo pa, da so v **uresničevanju vzgojnih načrtov med šolami (pre)velike razlike**, in nas skrbi, da (pre)več šol svoje vzgojne in družbene vloge ne opravlja zadovoljivo. Ilustrativni primer za to so razlike v **obvladovanju nasilja – ponekod je to vzorno, drugod neuspešno**.

Po drugi strani učitelji vse bolj tožijo, da starši preveč in neupravičeno posegajo v njihovo avtonomijo ter imajo previsoke zahteve. Na naših posvetovanjih večkrat ugotavljamo, da so dobri odnosi in komuniciranje med starši in učitelji temelj vzgoje v šoli.⁸

Nujno je vzpostaviti družbeni dogovor o partnerskem sodelovanju, ki bo na eni strani **učiteljem omogočalo vzdrževanje avtoritete in strokovne avtonomije, na drugi strani pa bo zagotovilo upoštevanje pravice staršev do soudeležbe** pri institucionalni vzgoji in izobraževanju svojih otrok (zastopanje interesov otrok, sodelovanje pri nastajanju vzgojnega načrta, podajanje povratnih informacij o delu šole itd.).

Dobra možnost za to, ki jo ponekod že udejanjajo, je **vzpostavitev skupin za vzgojni načrt** na šolah. Učitelji in starši bi v teh skupinah kot enakovredni partnerji skrbeli za oblikovanje, spremljanje in posodabljanje vzgojnih načrtov.

5. ZAGOTAVLJANJE PRAVOČASNE OBRAVNAVE IN ENOTNIH KRITERIJEV ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI

Ugotavljamo, da se povečujejo težave otrok, ki potrebujejo dodatno pomoč, bodisi da so gibalno ali drugače fizično ovirani bodisi da potrebujejo posebno skrb zaradi npr. avtizma.

Postopki prepoznave posebnih potreb **trajajo predolgo** (nedavni ukrepi Zavoda RS za šolstvo so ta problem omilili, ne pa rešili), kar delno izvira iz pomanjkanja ustreznih strokovnjakov (npr. specialnih in socialnih pedagogov). Ob tem velikokrat tudi učitelji sami ne prepoznajo posebnih potreb učencev in jim ne prilagodijo učnega procesa, saj niso imeli priložnosti, da bi se tega naučili).

Druga težava, ki jo opazamo v praksi, je **neenotnost kriterijev**. Težko razumemo, zakaj je npr. odstotek izdanih odločb o dodelitvi učne pomoči v območni enoti Zavoda za šolstvo Maribor več kot trikrat višji kot v območni enoti Kranj.⁹

Pričakujemo, da bodo pristojne institucije storile vse, da se sistem usmerjanja otrok s posebnimi potrebami izboljša, in da se tudi ob sodelovanju ustreznih strokovnjakov iz šol, kjer se konkretni otrok šola (učiteljev v razredu, specialnih in socialnih pedagogov, šolskih psihologov) zagotovi:

- **pravočasna** in strokovna obravnava,
- **poenotenje kriterijev** za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.

6. URAVNOTEŽENJE UPRAVLJANJA OSNOVNIH ŠOL (3 × 3)

Organ upravljanja na ravni posamezne osnovne šole je svet šole oz. zavoda, ki ga sestavljajo: pet predstavnikov zaposlenih (v šoli), trije predstavniki ustanovitelja (občine) in trije predstavniki staršev.

⁸ <http://www.zasss.si/documents/Okroznica-2012-4.pdf>, <http://www.zasss.si/documents/Okroznica-2014-1.pdf>

⁹ http://www.zasss.si/press/2014_15/UcnaPomoc.html#Slika2

V ZASSS že od ustanovitve opozarjamo na **neprimernost take sestave**. V obdobju, ko je bila **sestava svetov šol uravnotežena, je bilo** med vsemi deležniki **več dialoga in želje po iskanju skupnih rešitev** (po trije predstavniki ustanovitelja, zaposlenih in staršev).

Neuravnotežena sestava svetov zavodov je razlog, da se vodstva šol ves čas **ukvarjajo s svojevrstnim konfliktom interesov**: vodstva šol vodijo zaposlene, ti pa jih nadzirajo kot najmočnejša skupina v organu upravljanja. Še posebno razmerje med deležniki vpliva na postopek imenovanja ravnatelja v vrtcih in osnovnih šolah, saj se v primeru različnih pogledov deležnikov na kandidate običajno vse moči usmerjajo v iskanje šestega glasu – pogosto v podporo izbire učiteljev oziroma zaposlenih.

Za učinkovitejše upravljanje **predlagamo uravnoteženje sestave svetov zavodov** tako, da bodo pri upravljanju vrtcev in šol enakovredno zastopani vsi deležniki.

Opažamo tudi, da šole pogosto naročajo (in plačujejo) storitve zunanjih strokovnjakov za izvedbo postopkov, ki jih je z nekaj odgovornega dela mogoče izpeljati v okviru pristojnosti sveta šole. To kaže na veliko potrebo po **krepitvi kompetenc** vseh članov svetov šol.

V ZASSS temu področju posvečamo veliko pozornosti in za opolnomočenje staršev in drugih deležnikov **organiziramo seminarje s področja pristojnosti in delovanja svetov staršev**. Sistemski pristop pa bi bil pri tem nedvomno učinkovitejši, zato pričakujemo, da bodo čim prej vzpostavljeni **sistematični načini opolnomočenja** različnih deležnikov, ki bodo vodili k večji kakovosti dela članov svetov šol.

7. OKREPITEV PARTNERSKE VLOGE STARŠEV V ŠOLSKEM SISTEMU

Glavni subjekt upravljanja šolskega sistema na državni ravni je za to pristojno ministrstvo, ki naj bi po našem prepričanju upoštevalo tudi glas staršev.

Menimo, da je po desetih letih od novele 66. člena ZOFVI, ki je predvidela povezovanje svetov staršev v regionalne aktive in ustanovitev nacionalne zveze, in po skoraj sedmih letih delovanja ZASSS napočil čas za dogovor in nadgraditev zakonodaje, ki bi natančneje definirala naloge regionalnih aktivov in nacionalne zveze, izhajajoč iz nalog sveta staršev na ravni šole.

Med nalogami Koordinacije ZASSS kot »nacionalnega sveta staršev« bi lahko bile na primer:

- redno **posvetovanje s pristojnim ministrom** o aktualnih vprašanjih šolstva,
- **predlaganje predstavnikov staršev v različne svete** (na primer Svet za kakovost in evalvacije in Strokovni svet za splošno izobraževanje),
- **obravnava sprememb šolske zakonodaje** ipd.

Tem nalogam ustrezno bi bilo treba urediti tudi **finančno in tehnično podporo ZASSS**, vsaj glede povrnitve materialnih stroškov in zagotovitve administrativne podpore. Natančnejša zakonska opredelitev in ureditev starševskega delovanja na državni ravni lahko pripomore k uresničevanju vseh navedenih točk.